

EUROPEAN LITERARY DIRECTIONS AND THEIR INFLUENCE ON THE ROMANIAN CULTURE (PRE-ROMANTICISM, ROMANTICISM, POST-ROMANTICISM, REALISM)

Ana-Elena COSTANDACHE

„Dunărea de Jos” University of Galați

Abstract: The XIXth century was definitive in terms of training artistic sensitivity and in changing mentalities. The idea of dialogue with European models, but also to preserve the Romanian originality was decisive in the political, social, cultural and especially in shaping the literary space. Our approach highlights how the European cultural directions of that time go along with trying to create the Romanian space of culture. As increasingly more directions were a model, gradually renounced in favour of the original writings, the movement of foreign models is highlighted and documented by the publications of that time.

Keywords: literary directions, esthetical currents, romanticism, realism, influences.

În ansamblul său, secolul al XIX-lea a reprezentat o epocă a modernizării și a modernității manifestate printr-o juxtapunere de curente literare, direcții estetice și stiluri artistice, într-un amestec de elemente neoclasiche, iluministe, preromantice și romantice afirmate în toate domeniile culturale. Dintre toate direcțiile, romantismul a dominat în epocă și s-a afirmat ca un curent literar modern, în descendența celui francez, ca „o izbucnire de forță neconținută, desfășurată fără disciplină interioară.”¹

Termenul de „romantism” a fost recunoscut în conștiința europeană în intervalul 1820-1830 iar în limba română, în aceeași perioadă, termenul desemna ideea de „pitoresc”. „Conceptualizarea romantismului”² a propus-o P. Cornea; acesta aprecia faptul că există o discrepanță între „numele” și „sensul” termenului *romantic*. După 1830, romantismul implica ideea de „curent literar” și a denumit o practică literară plină de confuzii și de ambiguități.

Vârstele romantismului european sunt clasificate în trei categorii, iar potrivit opiniei lui Virgil Nemoianu³ conceptul de romantism cuprindea romantismul înalt, sau High Romanticism, manifestat doar în câteva țări europene (Franța, Anglia, Germania, începând cu anul 1815) și care propunea un proiect uman vast, centrat în jurul ideii de expansiune, în sensul depășirii tuturor limitelor omenești, apoi romantismul de tip Biedermeier (ce definea forma în care curentul s-a adaptat în Balcani și care era tradus printr-un romantism domestic, idilic, conservator, caracterizat prin respingerea canoanelor clasicismului, prin adoptarea cultului sensibilității și al naturii și prin gustul pentru pitoresc, pentru elementele exotice) și postromantismul (manifestat până în 1870). P. Cornea se declara împotriva ipotezei lui Nemoianu și aprecia succesiunea inversă a paradigmatelor în cadrul romantismului românesc, „unde așa-zisul *Low Romanticism* se manifesta înainte de *High Romanticism*” iar autorul nu accepta reducerea romantismului sau a romantismului autohton la o mentalitate de tip *Biedermeier*.⁴ În schimb, N. Iorga propunea, în capitolul *Romantism francez pe subiecte românești*, ideea existenței a două curente în aceeași epocă: „Influența apuseană a

¹ M. Ralea, *Între două lumi*, Editura Cartea Românească, București, 1943, p. 232.

² P. Cornea, *Originile romantismului românesc. Spiritul public, mișcarea ideilor și literatura între 1780-1840*, Editura Minerva, București, 1972, p. 467.

³ V. Nemoianu, *Îmblânzirea romantismului*, ediția a II-a, Editura Curtea Veche, București, 2004, p. 19.

⁴ P. Cornea, *Delimitări și ipoteze. Comunicări și eseuri de teorie literară și studii culturale*, recenzie disponibilă la pagina <http://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/cronica-literara-cearta-cu-relativismul-4461769/>

romantismului francez nu înseamnă o altă epocă; în aceeași epocă, se deosebesc două curente.⁵

În cadrul universului literar românesc, romantismul s-a detașat prezentând caracteristici proprii, specifice condițiilor sociale și politice ale epocii. De remarcat este faptul că romantismul românesc s-a manifestat alături de clasicism și realism. În operele unor scriitori precum Gr. Alexandrescu, C. Negruzzi sau V. Alecsandri dominau, alături de atmosfera romantică, elemente clasice sau realiste. De asemenea, romantismul a reprezentat și un adevărat stimulator al luptei pentru eliberare și al deșteptării conștiinței naționale. Literatura romantică din perioada pașoptistă s-a evidențiat ca o literatură angajată, aflată în slujba idealului național.

Romantismul românesc a apărut ca o mișcare unitară, cu un program bine structurat. La fel ca în literatura europeană, mișcarea romantică românească a cuprins mai multe etape. Într-o primă etapă, preromantică, conturată pe modelul clasic⁶, scriitorii s-au aflat sub semnul lui Anacreon: poeții Văcărești (Ienăchiță, Iancu, Nicolae, Alecu), A. Pann, C. Conachi au compus o lirică erotică, dar și balade pe teme folclorice, epistole, elegii, ode, idile, epigrame. Poeții romantici (din romantismul pașoptist) precum V. Cârlova, I. Heliade-Rădulescu sau Ghe. Asachi propuneau o lirică a ruinelor, în care visul, fantasticul și meditația primau, iar trecutul eroic era dat ca exemplu în versuri ce preamăreau lupta înălțătoare pentru libertate națională.

Cea de-a doua etapă, reprezentată de momentul pașoptist propriu-zis, aducea în prim-plan o literatură militantă, patriotică, de evocare istorică, dar și cu elemente folclorice și de natură autohtonă, așa cum apărea în operele lui N. Bălcescu, D. Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, A. Russo, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, A. Mureșanu. P. Cornea afirma că în interiorul generației pașoptiste existau două serii de scriitori: pașoptiștii „ilumiști” – precum C. Stamati, Ghe. Asachi, I. Heliade-Rădulescu, C. Aristia și pașoptiștii „revoluționari”⁷ – V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, C. Negri, C. Bolliac, I. Ghica, M. Kogălniceanu, N. Bălcescu. Scriitorii din prima categorie aveau formație spirituală aproximativă și proveneau din clasele sociale intermediare, însă promovau progresul social, în relație strânsă cu valorile tradiției. Fiind deschiși la tot ceea ce însemna noutate, aceștia au contribuit în mod esențial la procesul regenerării naționale, iar politica activă și sistematică pe care au dus-o a vizat în același timp învățământul, societățile culturale, teatrul, presa și tiparul. Astfel, datorită lor a început să se formeze publicul cititor și s-au pus bazele comerțului cu cartea.

Scriitorii din a doua categorie aveau o formație spirituală solidă, cizelată la Paris, fiind astfel pe deplin acordați Europei. Ca urmare, lor li se datora politizarea romantismului și punerea în circulație a conceptului de „națiune”, bazat pe unitatea de limbă, de origine și de aspirații a românilor. „Amestecul vârstelor și modelelor”⁸ s-a corelat, în epocă, imperativelor naționale iar genurile și speciile literare se cereau a fi experimentate indiferent dacă se subordonau poeziei clasice, romantice sau dacă erau hibride. Elementele de neoclasicism coexistau cu cele preromantice și realiste atât înainte de 1830 cât și după acel moment, când romantismul a devenit curentul dominant. Astfel, atmosfera romantică a cuprins întregul front literar al vremii iar scriitorii s-au grupat în jurul doctrinei literare romantice, având aceleași opțiuni literare și culturale.

⁵ N. Iorga, *Istoria literaturii românești. Artă și literatură românilor*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1999, p. 148.

⁶ Al. Piru, *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 46.

⁷ Ibidem, p. 376.

⁸ P. Cornea, *Influența franceză asupra spiritului public în România. Originile*, Editura Univers, București, 1982, p. 455.

O a treia etapă, postpașoptistă sau postromantică a debutat după 1848, când estetica romantismului era bine conturată, însă filonul romantic s-a prelungit și mai târziu, ca manieră de creație și atitudine față de viață, prin operele lui Al. Ododescu, B. P. Hasdeu, Al. Macedonski, O. Goga, M. Sadoveanu.

Deși romantismul românesc a urmat modele apusene și a definit o practică literară dominantă, totuși doctrina literară a fost eclectică, plină de ambiguități și de confuzii. I. Heliade-Rădulescu își propusese, prin programul său de cultivare a maselor, să traducă și să tipărească o colecție de autori clasici în care se încadrau Homer, Vergiliu, dar și Byron sau V. Hugo. Punctul de plecare al traducerilor sale l-a reprezentat *Arta poetică* a lui Boileau. În consecință, s-a ajuns chiar ca în traduceri să se evidențieze un proces de înlocuire a criteriului poeticului, traducerile fiind puse pe primul plan, înaintea poeziilor originale.

În ceea ce privește romantismul apărut în Franța, Paul Cornea observa: „Adevărul e totuși că revolta romantică (îndeosebi în Franța, deci în versiunea cea mai bine cunoscută romanticilor români) n-a avut în vedere negarea oricărei reglementări în artă, ci doar a celei instituite de dogmatismul clasicizant. După rândurile fulminante... Hugo recunoștea în aceeași faimoasă prefață la *Cromwell* existența unor « legi generale » și a unor « legi speciale » ale artei, cele dintâi interioare și permanente, ținând de gramatică și prozodie, cele din urmă subordonate de fiecare dată tipului de operă creat. Geniul, care ghicește mai degrabă decât să învețe, le extrage, pentru fiecare operă, pe cele dintâi din ordinea generală a lucrurilor, pe cele de-al doilea din ansamblul izolat al subiectului tratat.”⁹

În comparație cu romantismul francez, romantismul românesc a fost mai puțin capabil să-și dea o teorie unitară și metodică. Inexistența unui clasicism al termenului, care să fi impus un cod restrictiv și să fi încătușat inițiativele creatoare a permis romanticilor să ocupe spațiul literar al epocii. S-ar putea spune că semnificația atribuită în mod curent termenului de „clasic” este aceea de „model” sau, de ce nu, „tipar”. Principiul romantic al creației, acela de originalitate națională în producția de bunuri spirituale s-a bucurat de o imensă popularitate, reprezentând platforma scriitorilor pașoptiști. De altfel, meritul de a fi dat acestei idei valoarea unei orientări bine încheiate i-a revenit lui M. Kogălniceanu și revistei *Dacia literară*.

Pornind de la ideea lui P. Cornea potrivit căruia romantismul european „se nutrește din starea de dezamăgire revoluționară”, iar romantismul românesc a coincis cu mișcarea de eliberare națională asumându-și ideea unității naționale simultan cu voința de a democratiza viața publică s-a pus problema elaborării, prin literatură, a unui criteriu identitar național, prin care se urmărea realizarea unității literare și culturale, înainte de cea politică, întrucât politicul părea să câștige teren în universul creațiilor literare. Prin intermediul poeziei patriotice s-a încercat trasarea unui drum aparte, întrucât caracteristicile definitorii ale romantismului românesc pașoptist au fost patriotismul și lupta pentru realizarea idealului național, iar specificitatea curentului literar se exprima în specii diverse precum doina și balada de inspirație populară, meditația și elegia, drama, legenda istorică și poemul în versuri. Potrivit lui P. Cornea, scriitorii români au dovedit existența unui „lamartinism românesc avant la lettre”. Subordonarea elementelor literare față de politic s-a realizat în scopul căutării unor imagini identitare bine definite și a revendicărilor politice; astfel a luat ființă o literatură a patriotismului asumat, ale cărei modele au fost poezii francezi. Pompiliu Eliade considera că, dintre modelele străine, influența franceză a fost decisivă, chiar „un miracol” iar „gândirea și limba literară românească vor purta amprenta unor influențe franceze.”¹⁰ În acest sens, Lamartine a reprezentat un reper literar pentru I. Heliade-Rădulescu și V. Alecsandri, poezii români dedicându-i numeroase ode: *Poetul murind* – traducerea lui Heliade-Rădulescu a

⁹ P. Cornea, *Regula jocului. Versantul colectiv al literaturii*, ed. cit., p. 182.

¹⁰ P. Eliade, op. cit., p. 266.

poemului lamartinian *Le poète mourant*, ca elegie-imitație închinată lui V. Cârlova (*La moartea lui Cârlova*) sau Alecsandri – *Către d. De Lamartin (oda unui tânăr moldovean)*.

Modelul lamartinian nu a fost unul singular. Operele lui V. Hugo sau ale lui A. de Vigny au reprezentat o altă sursă de scrieri romantice – modele franceze de urmat pentru romanticii pașoptiști. De asemenea, tradus masiv în intervalul 1830-1840, Byron a reprezentat modelul romantic de sursă engleză – reper pentru generația romantică a scriitorilor români (I. Heliade-Rădulescu a tradus *Arpa lui David, Romanța*, iar C. Negruzzi poemul *Oscar D'Alva*).

Evoluția literaturii române a avut întotdeauna legături de continuitate de la un scriitor la altul, de la o epocă la alta. Literatura pașoptistă a resimțit în mod vizibil influențele și continuitatea literaturilor europene, preluând și cizelând discursuri și tematici, amplificându-le și transformându-le într-un sistem de concepții social-politice și cultural-estetice bine încheiat, sistemul literaturii române moderne.

Romantismul românesc și cel european au avut trăsături specifice datorate, în principal, apartenței, în România, cu o întârziere de un deceniu față de Franța. Prima generație romantică (reprezentată de I. Heliade-Rădulescu, V. Cârlova, Gr. Alexandrescu) s-a afirmat în jurul anilor 1830-1840, însă romantismul propriu-zis s-a prelungit prin intermediul scriitorilor pașoptiști (V. Alecsandri, N. Bălcescu, Al. Russo, D. Bolintineanu, M. Kogălniceanu) până la M. Eminescu, considerat a fi cel mai mare poet romantic european. Alături de numeroase influențe occidentale, epoca romantică românească a perceput, în fază incipientă, noua estetică europeană sub forma unui melanj de elemente clasice și romantice. Specii literare clasice (precum fabula sau oda) au coexistat cu specii romantice (meditația sau pastelul), însă romantismul și-a urmat destinul și în România în plină epocă a luptei pentru eliberare națională și socială, „colorându-se” cu nuanțe patriotice, având un caracter net militant și echivalând cu o renaștere a spiritului național.

La începutul secolului al XIX-lea romantismul european capta atenția scriitorilor români, atrași din ce în ce mai mult de noutățile tematice ale literaturilor de import. De o importanță deosebită a fost, în acest sens, receptarea însăși a tuturor direcțiilor (neoclasicism, preromantism, romantism, realism, naturalism, simbolism) care au influențat scrierile românești. Astfel, s-au impus referiri la curentele artistice și filozofice care au pătruns și în Principatele Române încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și care au dominat întregul secol al XIX-lea.

Față de izvoarele lor, toate aceste curente nu s-au sincronizat, ci s-au înfățișat ca întârziate în diferite feluri. Aceasta a fost situația iluminismului, a neoclasicismului, a preromantismului, mai puțin a romantismului mai concordant cu apariția lui în Apus. De asemenea, s-a observat că durata curentelor în cauză a fost mult mai lungă în Țările Române decât în Occident.¹¹

Ca și în alte țări, în Țările Române romantismul a închis în el aspecte realiste sub diferite forme, ca cea critică și satirică, de exemplu, la I. Heliade-Rădulescu, Gr. Alexandrescu, C. Negruzzi, V. Alecsandri, Al. Russo. Tendințele fantastice, caracterul obsesiv și misticismul care caracterizau numeroase ipostaze ale romantismului european nu s-au întâlnit, în general, în mișcarea romantică românească. Este evident că un anume spirit clasic și realist se manifesta în epocă, înfrânând excesele manifestărilor romantismului european. P. Cornea observa că „romantismul sud-est european nu a tradus reacția aristocrației zdrobite de revoluție, nici protestul amar al plebeilor nemulțumiți de ordinea capitalistă, ci a fost, înainte de toate, expresia unei intelectualități de extracție socială mijlocie (mică boerime, burghezii incipientă, profesiuni libere), angajată trup și suflet în lupta pentru emanciparea națională și înfăptuirea revoluției burghezo-democrate. Romantismul, în

¹¹ *Istoria literaturii române (De la Școala Ardeleană la Junimea)*, vol. II, coord. Al. Dima, I. C. Chițimia, P. Cornea, E. Todoran, ed. cit., p. 14.

concepția lui Cornea, a fost un fenomen post-revoluționar în Apus și prerevoluționar în Răsărit, corespunzând unei structuri sociale predominant feudale. Îmbinarea ideii naționale cu fervoarea romantică a dat culturii tuturor popoarelor din sud-estul Europei, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, un colorit specific: pretutindeni au fost dezgropate și valorificate tradițiile folclorice (de tip rural) iar istoriografia a fost chemată să legitimizeze pretențiile tuturor națiunilor sud-estului prin evocarea gloriei de odinioară și întoarcerea spre origini; trecutul a devenit o sursă și un model, obiectul unui cult căruia poezii și erudiții îi configurează ritualul, bazat pe convertirea mitică a realităților mai mult ori mai puțin verificabile, și pe o retorică a persuasiunii, de o intensă vibrație emotivă.¹²

În ceea ce privește realismul, această direcție trebuie legată nu numai de luminism și de romantism, ci și de faptul că împrejurările sociale și politice din Principatele Române îl cereau în mod insistent. Începând cu Ion Budai-Deleanu, Gr. Alexandrescu și continuând cu C. Negruzzi și V. Alecsandri, autori de epopei, fabule, satire, epistole în versuri și proză, realismul a început să aibă manifestări nu numai în cadrul romantismului, ci să propună manifestări proprii. Realismul a fost cel care a adus descrierea exactă și tipică a stărilor sociale, concomitent cu o critică și o satiră aprigă, neiertătoare, la care s-au adăugat și începuturile teatrului. Modelele apusene, îndeosebi H. de Balzac, au fost utilizate în așa numitele „fiziologii” la V. Alecsandri (ciclul *Chirițelor*), I. Heliade-Rădulescu (*Coconița Drăgana*) și C. Negruzzi (*Fiziologia provincialului*) de exemplu, autori și ei de tipologii sociale caracteristice vremii, în care descrierea se amesteca cu ironia și satira. Realismul a fost, în acea etapă (între 1830 și 1860), doar într-o fază incipientă, afirmându-se îndeosebi în a doua jumătate a secolului al XIX-lea la N. Filimon (*Ciocoii vechi și noi*). Romancierul a descris o frescă a societății timpului, o perioadă de tranziție, parvenitismul social tipic epocii, surprinzând, precum Stendhal în literatura franceză, procesul de înnoire și de „urcare” în societate, elemente condamnate, pe atunci, cu dispreț. În acest fel, N. Filimon anticipa desfășurarea largă a realismului din epoca următoare.¹³

Curentele literare au contribuit, prin interferențele dintre ele, dar și fiecare în parte, la „amendarea” societății „anticulturale”. Numeroasele forme artistice apărute în epocă au întregit repertoriul general al genurilor și al speciilor literare inexistente în literatura română veche.

În cuprinsul literaturii pașoptiste, romantismul a predominat ca orientare literară, însă nu în formele exclusiviste în care a apărut în țările occidentale. Faptul caracteristic a fost că, în România, romantismul s-a manifestat ca o coexistență de curente: uneori chiar pe parcursul aceleiași opere, ca de exemplu în cazul lui Gr. Alexandrescu, C. Negruzzi, V. Alecsandri, la care se întâlnesc tendințe romantice și preromantice, clasice și realiste, iar esteticile se juxtapun și se întrepătrund. La fel, spiritul clasicismului se observă la I. Heliade-Rădulescu, în timp ce la Bolliac se disting meditații pe teme cultivate de preromantism – ruine, morminte, nestatornicia soartei. Aceleași elemente stau alături de balade sepulcrale și gotice la D. Bolintineanu și de fabule în felul lui La Fontaine la Gr. Alexandrescu. Nuvelistica de tipul epicului obiectiv (*Alexandru Lăpușneanul*) se învecinează cronologic cu proza istorică, în timp ce romanul sentimental decurge din J. J. Rousseau și George Sand; în literatura română apare romanul social de observație (la Nicolae Filimon). Aceste fapte se datorează mai ales rapidității evoluției lucrurilor în epocă. În *Istoria literaturii române* (Al. Philippide, D. Panaitescu-Perpessiciu) „romantismul românesc de până la 1860 apare înfățișat sub două ipostaze: una tumultuoasă, patetică, declamatorie în Muntenia, iar alta mai reținută, mai senină și mai decorativă în Moldova. Dar și de o parte și de alta a Milcovului, caracteristice sînt angajarea în istorie. Voința de a îmbrățișa actualitatea și de a o servi. Romantismul românesc

¹² P. Cornea, *Regula jocului. Versantul colectiv al literaturii*, ed. cit., p. 205.

¹³ *Istoria literaturii române (De la Școala Ardeleană la Junimea)*, ed. cit., p. 16.

nu cunoaște nici anarhia sensibilității, nici dereglarea simțurilor, nu explorează zonele tenebroase ale conștiinței și pare prea puțin tentat de metafizică. Aspectul oniric, teofizic, magic, prezent în romantismul german, lipsește aproape cu desăvârșire. E astfel izbitor faptul că pașoptismul nu întrezărește în folclor o realitate emblematică, nici măcar posibilitatea de a constitui o mitologie. Un Alecsandri sau un Anton Pann îi prelucrează doar aspectele joviale, luminoase și exaltante, îndepărtându-se de interpretarea simbolică propusă de Herder și, în genere, de romantismul anglo-german.”¹⁴

Pentru ca romantismul să devină un curent literar și în România era nevoie de o anumită evoluție a societății, care să permită generalizarea unor anumite stări sentimentale. Această evoluție a societății nu s-a realizat simultan în diferite țări europene și de aceea nici romantismul nu a apărut în același timp.

Afirmat mai întâi în Anglia și mai târziu în Germania, romantismul s-a manifestat în literatura franceză în primii ani ai secolului al XIX-lea. Charles Nodier a deschis calea romanticilor francezi, apoi s-a impus V. Hugo drept conducător al curentului. Alfred de Vigny i s-a alăturat, la fel și Alphonse de Lamartine, astfel încât toți au fost menționați ca lirici până când V. Hugo i-a întrecut pe toți. Sainte-Beuve și Theophile Gautier au contribuit și ei la lirismul francez al epocii iar Alfred de Musset a cucerit, în calitate de poet romantic, lumea tinerilor cititori, devenind și rămânând, pentru multă vreme, idolul tinerilor francezi.

Romantismul european a avut, încă de la început, o înclinație către istorie. G. Brandes observa că „Al. de Vigny, V. Hugo, H. de Balzac, Prosper Mérimée doreau să ofere Franței romanul istoric de care Anglia era atât de mândră; Mérimée, Alexandre Dumas, Vigny, Hugo tindeau să creeze o dramă istorică în locul tragediei. Romanul istoric a fost repede înlocuit cu romanul modern sub diferitele sale forme, de către George Sand, Balzac și Beyle; căci el fusese în general fie prea arid, ca la Vitet și Mérimée, sau prea liric exaltat, ca la Hugo.”¹⁵

Apariția romantismului în literatura română s-a realizat în decursul celui de-al treilea deceniu al secolului al XIX-lea, iar această întârziere își găsește explicația în evoluția mai lentă a stărilor economice, sociale și culturale românești, dar și în preromantismul adoptat de pașoptiști. Contactul literaturii române cu romantismul european a reprezentat o dublă orientare. Acest fapt a vizat, în primul rând, îndrumarea către romantismul occidental, spre poezia lui Byron și a lui V. Hugo, sau spre versurile scrise în tonalitate minoră ale lui Lamartine.

În al doilea rând, literatura română și-a găsit puncte de sprijin în literatura rusă: Krîlov, Pușkin și Lermontov au contribuit la rândul lor la îmbogățirea conținutului literaturii române. În primele sale manifestări, romantismul românesc a fost timid, concretizat în preromantism, idealul poetic al romanticilor români îndreptându-se spre trecut. D. Popovici afirma că apariția romantismului a depins de condițiile sociale și politice din Franța, astfel încât „mai târziu a apărut curentul romantic propriu-zis, în baza căruia idealul poetic era ancorat în viitor. Linia de despărțire a acestor două atitudini este un fenomen social și politic: Revoluția franceză...”¹⁶

Trecerea de la secolul al XVIII-lea la secolul al XIX-lea s-a petrecut în Franța în condițiile izbucnirilor sociale și politice de o anvergură și de o violență fără precedent. G. Brandes nota că „noua revoltă însământată de marile idei și evenimente ale Revoluției franceze nu a încolțit imediat în literatură.”¹⁷

¹⁴ Ibidem, p. 255.

¹⁵ G. Brandes, *Principalele curente literare din secolul al XIX-lea*, traducere de Yvette Davidescu, prefață de Romul Munteanu, Editura Univers, București, 1978, p. 623.

¹⁶ D. Popovici, *Romantismul românesc*, Editura Tineretului, București, 1969, p. 37.

¹⁷ G. Brandes, op. cit., p. 21.

În ceea ce privește școala romantică din Germania, aceasta a fost una extrem de bogată, formându-se „prin dezvoltarea Eului romantic liber, iar spiritele cele mai mari ale Germaniei au jucat un rol important la nașterea sa.

Viața spirituală modernă germană a fost întemeiată de Lessing. Înzestrat cu o minte limpede, cu o voință puternică și cu o dorință vie pentru activitate, el a fost un reformator în toate domeniile pe care le-a tratat. În deplină cunoștință de cauză și-a asumat sarcina de a lămurii și de a educa societatea germană.”¹⁸ De asemenea, Schiller și Goethe nu au deschis calea romantismului numai în mod pozitiv, prin ideile eliberatoare referitoare la dragoste, ci și în mod negativ, prin opoziția conștientă în care s-au situat față de epoca lor.

Cât despre Novalis, acesta aparține epocii sale în pofida criticilor. El se găsește într-o opoziție diametrală față de toate ideile optimiste ale vremii sale de al cărei spirit este pătruns împotriva voinței sale. G. Brandes nota în studiul său despre romantismul secolului al XIX-lea că Novalis era adânc ancorat în concepția romantică despre viață, percepând viața și moartea ca noțiuni relative.

Privită din punct de vedere strict literar, școala romantică din Germania a prezentat întotdeauna un interes permanent. Impresia profundă lăsată de originalitatea și de remarcabilele însușiri ale reprezentanților săi au făcut din aceasta una din forțele literare occidentale.

În primele decenii ale secolului al XIX-lea, curentul romantic a străbătut spiritele în aproape toate țările din Europa. Însă în adevărata sa originalitate, romantismul nu a apărut decât în Germania, Anglia și Franța. Numai în aceste țări el a constituit un „curent principal” european. În țările slave, romantismul s-a manifestat în special ca un ecou al romantismului englez iar în țările scandinave literatura romantică a fost puternic influențată de cea germană.¹⁹

În ceea ce privește romantismul englez din primele decenii ale secolului al XIX-lea, acesta s-a dovedit a fi un curent puternic, profund motivat, cu multiple consecințe ale vieții spirituale și care, după eliberarea de formele și de tradițiile clasice, a dat naștere unui naturalism ce a dominat întreaga literatură.

În Anglia s-au regăsit aceleași trăsături fundamentale care au caracterizat mișcarea literară din toate celelalte țări europene. Întrucât lumea elimina educația franceză care dominase întregul secol al XVIII-lea în clasele mai înalte ale societății, romantismul englez își făcea loc printr-o serie de trăsături specific engleze. Acestea, fără să apară în altă parte, s-au regăsit la personalitățile literare și au constituit elemente de bază pentru alte noi direcții.

În consecință se poate considera că, în pofida existenței numeroaselor direcții literare care au circulat în paralel în secolul al XIX-lea, romantismul european s-a dovedit a fi cel mai prolific iar influențele sale asupra literaturii române s-au concretizat în opere dintre cele mai reușite.

Bibliografie

BRANDES, Georg, *Principalele curente literare din secolul al XIX-lea*, traducere de Yvette Davidescu, prefață de Romul Munteanu, Editura Univers, București, 1978

CORNEA, Paul, *Influența franceză asupra spiritului public în România. Originile*, Editura Univers, București, 1982

CORNEA, Paul, *Originile romantismului românesc. Spiritul public, mișcarea ideilor și literatura între 1780-1840*, Editura Minerva, București, 1972

¹⁸ Ibidem, p. 79.

¹⁹ Ibidem, p. 223.

IORGA, Nicolae, *Istoria literaturii românești. Artă și literatură românilor*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1999

NEMOIANU, Virgil, *Îmblânzirea romantismului*, ediția a II-a, Editura Curtea Veche, București, 2004

PIRU, Al., *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977

POPOVICI, Dumitru, *Romantismul românesc*, Editura Tineretului, București, 1969

RALEA, Mihai, *Între două lumi*, Editura Cartea Românească, București, 1943

<http://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/cronica-literara-cearta-cu-relativismul-4461769/>